

Asia: VN/28937/2021

Arviomuistio pienriitamenettelystä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Yrittäjät kannattaa pienriitamenettelyn säätämistä

Pidämme perusteltuna, että Suomessa otetaan käyttöön riita-asioiden kevennetty menettely nk. pienriidoille. Kevennetty menettely voisi olla esimerkiksi silloin käytettävissä, kun riidan intressi ei ylitä 10 000 euroa. Riita-asian joutuisaa käsittelyä voitaisiin parantaa keskittämällä kevennetty menettely tiettyihin käräjäoikeuksiin. Riita-asian käsittelyä voitaisiin keventää mm. määräaikojen lyhentämällä, kirjelmien määrää ja laajuutta rajoittamalla, hyödyntämällä lomakemuotoisia asiakirjoja sekä suullisen kuulemisen poisjättämisellä. On hyvä, että pienriitamenettelyä on nyt arvioitu oikeusministeriössä.

Pienriitamenettelyn tulee vähentää yritysten oikeudenkäyntikustannuksia

Oikeusministeriö pyytää ottamaan kantaa, millainen pienriitamalli Suomeen tulisi säätää. Lausuntoja pyydetään muun muassa intressin suuruudesta, menettelyn suhteesta täysimittaiseen oikeudenkäyntiin, menettelyn keventämisestä, oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta ja muutoksenhakuoikeudesta. Pidämme tärkeänä, että vaihtoehtojen vaikutukset yrityksille ja yrittäjyydelle arvioidaan aikanaan tarkasti ennen lopullisten päätösten tekemistä.

Arviomuistion mukaan pienriitamenettelyn katsotaan yleensä soveltuvan parhaiten pienehköihin saamista koskeviin riitoihin. Euroopassa on paljon vaihtelua, kuinka suurta rahamäärää koskeva riita-asia voidaan käsitellä pienriitamenettelyssä. Euroopan unionin jäsenvaltioista matalin raja on Saksassa ja Kroatiassa (600 euroa), korkein Alankomaissa (25 000 euroa). Pidämme alustavasti perusteltuna, että euromääräinen raja asetetaan Suomessa 5000-10 000 euron välille. Lopullista raja-arvoa varten tarvitaan kuitenkin tarkempaa tietoa siitä, minkä suuruinen on erityisesti pienyrittäjien riitaintressien kipupiste päätettäessä prosessiin lähtemisestä tai siitä, ettei riita-asiaa uskalleta kulujen pelossa viedä tuomioistuimeen.

Arviomuistiossa pohditaan ansiokkaasti, tulisiko pienriitamenettelyn olla vapaaehtoista vai pakottavaa euromääräisen intressin alittavissa tilanteissa ja kuka tai ketkä saavat päättää tai estää menettelyn aloittamisen. Käytetyin tapa Euroopassa on menettelyn pakollisuus, josta voidaan poiketa tuomioistuimen harkinnan mukaan. Toinen vaihtoehto menettelylle olisi edellyttää molempien riidan osapuolten suostumusta sen aloittamiseen. Kolmannessa mallissa päätöksen tekisi aina tuomioistuin.

Kaikista ratkaisuvaihtoehtoista on löydettävissä myönteisiä vaikutuksia. Viime kädessä pohdintamme tiivistyy oikeudenkäyntikulturiskiin ja siihen, miten valitun mallin kulturiski vaikuttaa pienyrittäjän päätöksen saattaa tai olla saattamatta riita-asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Suomalaisissa tuomioistuimissa käsitellään vähemmän riitaisia siviili- ja kauppaoikeudellisia asioita kuin muualla Euroopassa. Arviomme mukaan tämä ei johdu siitä, että esimerkiksi yritysten välisiin sopimussuhteisiin liittyvät intressiriidat olisivat Suomessa muita maita harvemmassa. Oikeudenkäyntiin liittyvän kulturiskin vuoksi riita-asian vieminen tuomioistuimen ratkaistavaksi on varsin riskialtis tapa ratkaista riitaisuus erityisesti tilanteessa, jossa vastapuolina olisivat pieni ja suuri yritys. Riski maksettavaksi tulevista korkeista oikeudenkäyntikuluista estää joissain tapauksissa viemästä yritystoimintaan liittyviä riita-asioita tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Suomen Yrittäjien touko-kesäkuussa 2022 teettämän kyselyn mukaan noin 20 prosentissa tapauksista yrittäjä tai yritys ei vie asiaansa oikeuden ratkaistavaksi kulturiskin pelossa. Kyselystä ilmenee, että mitä isommasta yrityksestä on kyse, sitä useammin yrityksellä olisi tarve saattaa asiansa oikeuden ratkaistavaksi. Yli 10 henkilöä työllistävien yritysten osalta kulturiskin uhka on estänyt jo 34 prosentissa tapauksista viemästä asiaansa tuomioistuimeen. Selvityksemme perusteella voidaankin puhua jo merkittävistä luvuista.

Suomen Yrittäjien tekemän touko-kesäkuussa tekemän kyselyn mukaan useimmissa riitatapauksista yrityksen vastapuolena oikeusprosessissa on sen sopimuskumppani (46 %). 25 prosentissa vastapuolena on yrityksen työntekijä ja 30 prosentissa joku muu taho. Suurella osalla yrityksistä (71%) on oikeusturvavakuutus, joka korvaa lakimiehen käyttämisestä aiheutuvia kustannuksia. Hieman alle joka neljännellä (23%) yrityksellä ei kuitenkaan ole vakuutusta. Mitä pienemmästä yrityksestä on kyse, sitä harvemmin riita-asian turvana on oikeusturvavakuutus.

Haluamme tuoda esille, että oikeudenkäyntikulut kipuavat usein kohtuuttomiksi suhteessa riidan rahalliseen merkitykseen. Oikeudenkäyntikulujen ongelmallisuutta kuvastaa hyvin se, että vuonna 2019 noin 41 prosentissa riita-asioista asianosaisten yhteenlasketut oikeudenkäyntikulut olivat riidan intressiä suurempia. Yrittäjän oikeusturvan kannalta myös pienehköjen riitojen asianmukainen ratkaiseminen olisi tärkeää. Kulturiski voi kuitenkin tosiasiaassa estää asian viemisen tuomioistuimen ratkaistavaksi sellaisissakin tapauksissa, joissa menestymisen mahdollisuudet olisivat korkealla.

Jos pienriitamenettelyyn tarvittaisiin aina molempien asianosaisten suostumus, ratkaisu hyödyttäisi riidan osapuolena mahdollisesti olevan isomman yrityksen tai toimijan intressejä. Isommalla toimijalla on aina pienyritykseen nähden suuremmat resurssit osallistua täysimittaiseen oikeudenkäyntiin. Tämän vuoksi isomman toimijan voi olla taktisesti järkevää kieltäytyä pienriitamenettelystä etenkin, jos sen arvioidaan estävän pienyrittäjää viemästä riita-asiaansa tuomioistuimeen kuluriskin pelossa. Näin ollen pidämme alustavasti parhaimpana vaihtoehtoa numero yksi, jossa menettely on pääsääntöisesti osapuolille pakollinen, ellei tuomioistuin toisin päättä. Lopullinen ratkaisu tulee kuitenkin tehdä kokonaisuutena ja kaikki vaikutuksen arvioiden.

Pienriitamenettelyn puolesta puhuu myös prosessien tehostaminen, keventäminen ja nopeutuminen. Kuluriskin lisäksi tuomioistuinten resurssien jatkuva vähentäminen on johtanut pitkiin käsittelyaikoihin ja jutturuuhkiin. Ratkaisun saamisen pitkittyminen vie resursseja yrityksen liiketoiminnalta. Tilastojen mukaan vuonna 2019 pääkäsittelyssä ratkaistun riita-asian ratkaiseminen kesti keskimäärin (mediaani) noin 13 kuukautta, kun 2000-luvun alkupuolella vastaava käsittelyaika oli noin 8 kuukautta. Yritystoiminnassa on harvoin mahdollisuuksia jäädä odottelemaan näin pitkään asian ratkaisua. Erityisesti liiketoiminnan harjoittamisen kannalta olennaisten sopimusten suhteen olisi tärkeää saada riita ratkaistuksi nopeasti.

Arviomuistiossa on lueteltu useita prosessin muotovaatimuksen keventämiseen ja prosessin tehosta liittyviä toimenpiteitä. Arvio on laaja ja ansiokas. Pidämme perusteltuna, että jatkovalmistelussa näitä kaikkia ehdotuksia selvitetään tarkemmin. Esimerkiksi, jos pienriitamenettelyyn ei tarvitsisi avustajaa, se voisi vähentää parhaimmillaan merkittävästi yritysten prosessikustannuksia. Toisaalta toisen osapuolen palkkaama avustaja loisi tästä huolimatta painetta myös toiselle osapuolelle palkata avustaja.

Arviomuistiossa pohditaan, miten kuluriski voisi jakautua hävinneen ja voittaneen asianosaisen kesken pienriitamenettelyssä. Ensimmäisessä vaihtoehdossa molemmat kantavat omat kuluriskinsä tuomion sisällöstä riippumatta. Toisessa vaihtoehdossa hävinnyt osapuoli korvaa kulut nykyiseen tapaan ja kolmannessa vaihtoehdossa hävinneen osapuolen kuluvastuuta rajoitetaan esimerkiksi lailla. Viimeksi mainittu on Euroopassa yleisin malli. Pidämme edellä mainitulla tavalla perusteltuna, että jatkovalmistelussa lähtökohdaksi otetaan malli, jossa riidan hävinneen osapuolen kuluvastuuta rajoitetaan ainakin niissä tilanteissa, joissa hävinnyt osapuoli on pk-yritys ja vastapuoli suuryritys.

Lopuksi arviomuistiossa pohditaan, minkälainen muutoksenhakuoikeus pienriitamenettelyssä annetun ratkaisun osalta tulisi olla. Hovioikeuteen viedyistä riita-asioista noin viidennes muutetaan tai palautetaan takaisin käräjäoikeuteen. Katsomme, että varsinainen muutoksenhakuoikeus on sen verran painava ja perustuslain suojaama oikeushyvä, ettei siihen tule puuttua kuin erittäin painavista syistä. Ensisijaisesti emme näe, että pienriitamenettelyn osalta tällaista painavaa perustetta on löydettävissä. Sen vuoksi emme kannata muutoksenhakuoikeuden rajaamista edes pienriitamenettelyn osalta.

Toisaalta pienriitamenettelyyn liittyvän muutoksenhaun osalta tulee pohdittavaksi, olisiko hovioikeusmenettelynkin oltava käräjäoikeusmenettelyä vastaavalla tavalla joutuisa ja kustannuksiltaan tehokas. Pienriitamenettelyn tavoitteisiin nähden olisi ainakin perusteltua arvioida, tarvitseeko hovioikeuden prosessia muuttaa pienten intressien riita-asioissa. Muussa tapauksessa pienriitamenettelylle asetetut tavoitteet ja menettelystä yrityksille koituvat hyödyt voivat jäädä ainakin osin saavuttamatta.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Janne Makkula

johtaja

Tiina Toivonen

lainsäädäntöasioiden päällikkö

Toivonen Tiina
Suomen Yrittäjät ry